

Zofia Okraj

"Uniwersytety trzeciego wieku w
Warszawie", Katarzyna
Lubryczyńska, Warszawa 2005 :
[recenzja]

Nauczyciel i Szkoła 3-4 (32-33), 237-240

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Recenzja książki: Katarzyna Lubryczyńska, Uniwersytety trzeciego wieku w Warszawie,

Warszawa 2005, Wydawnictwo Instytutu Technologii i Eksploatacji, ss. 164 – PIB

Twórcza starość kontra smutek schyłku życia

W liczącej już kilkadziesiąt woluminów serii wydawniczej „Biblioteka Edukacji Dorosłych” ukazał się kolejny – 35 tom, poświęcony tym razem uniwersytetom trzeciego wieku w Warszawie. Autorką opracowania jest Katarzyna Lubryczyńska – niedawna absolwentka (2005), a obecnie doktorantka na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego. Książka jest pokłosiem badań, poświęconych prawidłowościom uczenia się osób dorosłych w warszawskich uniwersytetach trzeciego wieku (UTW), przeprowadzonych przez Autorkę w ramach rozprawy magisterskiej pod kierunkiem Prof. zw. dr hab. Józefa Pólturzyckiego.

Publikacja składa się z 9 części, których treści stanowią ogniwa dogłębnej analizy specyfiki, celów, funkcji i uwarunkowań dydaktyczno-społecznych wspominanych placówek.

Podjęte rozważania rozpoczyna refleksja nad miejscem tych instytucji w starzejącym się społeczeństwie. W tej części opracowania Autorka przywołuje tezy o nicodowności następowania po sobie kolejnych etapów życia, w tym także tego ostatniego – starości. Traktuje Ona jednak ten czas raczej w kategoriach progresywnych, aniżeli dekadentkich, podkreślając, że jesień życia również może wiązać się z nowymi zadaniami, wyzwaniem i możliwościami. Co więcej, taka optyka starości przyjmuje tu wręcz postać wezwania osób starszych do szeroko rozumianej aktywności. Autorka pisze, iż „wejście człowieka w okres starości nie zwalnia go z pracy nad sobą, a wręcz powinno mobilizować całe jego siły i potencjał do aktywnego i twórczego działania” (s.7).

Poglądy te popierają przywołane w tekście przykłady osób (W. Churchill, M. Thatcher), które jeszcze bardziej „rozwinęły skrzydła” aktywności życiowej po przejściu na emeryturę.

Autorka, podbudowując i motywując do działania osoby starsze, pisze jednak również o ciemnych stronach tego okresu życia. Okazuje się bowiem, że to właśnie

problemy ze zdrowiem, poczucie samotności, czy też towarzyszący seniorom lęk o przyszłość, lub też poczucie straty, hamują ich życiową aktywność, nie pozwalając tym samym cieszyć się życiem „do samego końca...”.

Dla uwydatnienia specyfiki inhibitorów aktywności u osób starszych, Autorka przywołuje teorie o przyczynach i przebiegu procesów starzenia się organizmów, pisze także o biologicznych i społecznych czynnikach zwiększających ryzyko i tempo wcześniejszego starzenia się organizmów.

Znaczna część tego fragmentu publikacji poświęcona jest także kwestiom starzejących się społeczeństw. Autorka wskazuje na przyczyny tego zjawiska, przedstawia także prognozy co do jego dalszego kształtowania się i możliwych konsekwencji. Pisze także, iż odpowiedzią na wiele problemów związanych ze zwiększaniem się populacji osób starszych są właśnie uniwersytety trzeciego wieku.

Wychodząc od przyświecającej tym organizacjom idei przewodniej, głoszącej „wspomaganie rozwoju człowieka starszego” Autorka przedstawia ich historię, modele, tłumaczy także tendencje wzrostowe tego typu placówek.

W kolejnej części opracowania poznajemy cele przyświecające UTW, wśród których na pierwszy plan wysuwa się: kształcenie ustawiczne, profilaktyka gerontologiczna oraz wielopłaszczyznowa aktywizacja społeczno-kulturalno-ruchowa.

Autorka przybliży także prowadzące do osiągnięcia tych celów różnorodne formy aktywizacji osób starszych do których zalicza m.in.: konsultacje tematyczne, konferencje, obozy, współpracę z krajowymi i zagranicznymi organizacjami pozarządowymi.

Trzecia część opracowania poświęcona jest charakterystyce trzech UTW działających na terenie Warszawy (Towarzystwo Uniwersytetu Trzeciego Wieku im. Haliny Szwarz, Mazowiecki Uniwersytet Trzeciego Wieku, Towarzystwo Mokotowskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku). Autorka analizuje funkcjonowanie tych placówek z uwzględnieniem ich władz, sposobów i źródeł finansowania, nakreśla także problemy, z którymi borykają się poszczególne instytucje.

W kolejnym fragmencie książki zapoznajemy się z ofertą edukacyjną wspomnianych uniwersytetów zawierającą m.in. wykłady, seminaria, cykle zajęć, zespoły twórcze i samokształceniowe.

Następna część opracowania przynosi nam odpowiedź na tytułujące ją pytanie „Kim są słuchacze UTW”? Z przeprowadzonych przez Autorkę analiz wynika, że są to głównie osoby w wieku emerytalnym, chcący poszerzyć swoją wiedzę z zakresu różnych nauk i w sposób aktywny spędzić czas. Ponadto typowy słuchacz UTW jest często „nie tylko nauczycielem własnych wnuków, ale też przekazuje pozyskaną wiedzę swoim dzieciom, które wobec obecnych wy-

mogów życia jakże mało mają czasu na poszerzanie swoich wiadomości” (K. Lubryczyńska za: M. Dzięgielewska, red., 2000; 198-199).

W kolejnym fragmencie opracowania Autorka odpowiada na pytanie „Czym UTW mogą się pochwalić”? i zwraca uwagę na różnorodne innowacje, rozwiązania i mocne strony badanych placówek.

Siódma już część książki przybliży nam wyniki przeprowadzonych badań nad prawidłowościami związanymi z uczeniem się osób dorosłych.

Badania te pokazują m.in. procentowy udział kobiet i mężczyzn wśród słuchaczy UTW oraz stopień i rodzaj ich wykształcenia. Dzięki nim poznajemy również towarzyszące seniorom motywy uczęszczania na zajęcia UTW oraz najczęściej wybierane przez nich formy i tematykę zajęć. Autorka przedstawia także wyniki badań nad sposobem przygotowywania się słuchaczy do zajęć oraz ilością czasu poświęcanego tygodniowo na udział w zajęciach, w kontekście preferowanych sposobów spędzania wolnego czasu. W badaniach analizowane były także czynniki utrudniające realizowanie planów spędzania wolnego czasu oraz uwarunkowania wpływające na odbiór zajęć przez respondentów. Inne pytania dotyczyły m.in. utrudnień w uczęszczaniu na zajęcia oraz opinii na temat oferty programowej UTW.

W kolejnej części książki, na kanwie wypowiedzi słuchaczy UTW, Autorka nakreśla miejsce tych placówek w życiu seniorów. Wnioskuje, że „uniwersytet trzeciego wieku jest nie tylko placówką o charakterze edukacyjnym, ale również miejscem niezwykłym, pozwalającym realizować marzenia, pomagającym podnosić poziom posiadanej i nabywanej wiedzy oraz zapełniającym pustkę, jaka powstała po skończeniu pracy zawodowej lub starcie bliskiej osoby” (s. 129).

Końcowy fragment publikacji obejmuje autorską prognozę przyszłości UTW w Warszawie, przewidującą wzrost społecznego zapotrzebowania na tego typu placówki. Autorka zwraca tu również uwagę na brak w polskim prawie ustawy o edukacji dorosłych, która regulowałaby funkcjonowanie tych instytucji. Piętnuje również deficyt programów edukacyjnych oraz różnego rodzaju przedsięwzięć kulturalnych adresowanych do seniorów. Za niepokojący uznaje stan wiedzy polskiego społeczeństwa na temat procesu starzenia się i starości.

Prezentowaną publikację cechuje jasność i komunikatywność przekazu. Treść książki wzbogacają wykresy, tabele oraz zdjęcia, dokumentujące funkcjonowanie badanych UTW.

Pomimo młodego wieku Autorka odważnie prezentuje swoje opinie, próbując odmitologizować senioralny okres życia. Piszcie, iż „starość nie jest ani szczególnym honorem, ani szczególnym obciążeniem”. Traktuje ją zatem jako naturalny, normalny etap życia, który powinien jednak cechować się nadzieją, aktywnością i radością z każdego przeżytego dnia.

Na uwagę zasługuje wielostronność przeprowadzonych badań, które dostarczają nam wiedzy o różnych przejawach uczestnictwa osób starszych w działalności UTW. Dzięki tej wieloaspektowości, wyniki badań mogą być generalizowane na inne placówki tego typu.

Ponadto kolejny raz okazuje się, że badania wykonane już na etapie pracy magisterskiej mogą mieć doniosłe znaczenie naukowe i zasłużyć na publikację książkową, która jest ciekawa, wieloaspektowa i potrzebna zarówno specjalistom w takich dziedzinach jak: gerontologia, andragogika, czy pedagogika społeczna, ale również wszystkim osobom, które interesuje człowiek w różnych wymiarach swojej egzystencji i funkcjonowania.

Starość jest takim właśnie wymiarem życia, którego specyfika polega na tym, że człowiek często widzi większy jego sens spoglądając wstecz i wspominając swoją przeszłość, aniżeli patrząc przed siebie.

Przedstawiona tu publikacja, przez zaprezentowane wyniki badań, dodaje temu spojrzeniu w przyszłość nadziei, optymizmu i przekonania, że starość nie musi być krcsem wszystkiego, ale że może być także początkiem nowych, twórczych oraz rozwijających działań i wyzwań dla naszych seniorów.